

ПРОБЛЕМА ЯКОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано проблеми якості освіти в управлінні загальноосвітніми закладами освіти, виділено фактори новизни в управлінні якістю.

Ключові слова: *якість освіти, управління, ефективність управління.*

Сьогодення має виняткові особливості: змін не очікують, вони стали змістом нашого життя. Головна причина – докорінні зміни в соціально-економічних, політичних умовах життя нашого суспільства. Не стала винятком і сфера освіти. Школа в усі часи була й залишається своєрідною моделлю, дзеркалом, що відбиває життя та проблеми суспільства. Вона першою реагує на всі зміни, які відбуваються в суспільстві, здійснює постійний зв'язок сучасного з минулим і майбутнім.

Нещодавно школа жила стереотипами, які повільно змінювались. Сьогоднішній день переконує в динамічності та різноманітності освітянського простору. Це знаходить своє відображення в широкому колі педагогічних парадигм, моделей, технологій, методів, що реалізуються в практичній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів.

Для чіткого усвідомлення змін, які назрівають або вже відбулися, недостатньо одноразових досліджень, які дають лише зріз того, що відбувається. За сучасних умов визріла об'єктивна необхідність створення адекватної сучасним завданням освітньої галузі системи аналізу й прогнозування, яка дасть змогу відстежувати всі значущі освітні процеси в динаміці та взаємозв'язку й визначається як моніторинг.

У педагогіці моніторинг – це форма організації збору, зберігання, обробки та поширення інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне стеження за її станом і прогнозування розвитку педагогічних систем [2, с. 10].

На сьогодні існує певна кількість досліджень, де термін “моніторинг” стосується системи освіти. Зокрема, йдеться про праці В. Бодрякова, Н. Вербицької, Н. Дерзкової, Г.Єльнікової, Є. Заїки, В. Кальней, В. Лізинського, О. Орлова, С. Подмазіна, В. Репкіна, Г. Репкіної, Д. Уїлмса, С. Шишова та ін.

Мета статті – обґрунтувати проблеми якості освіти в управлінні загальноосвітнім закладом освіти.

Сьогодні дуже популярною “ новою ” темою наукового обговорення вважається проблема якості освіти. Дивно, адже завжди науковці, педагоги переймалися саме підвищенням якості освіти. У чому ж ми маємо тут новизну? Ось деякі найважливіші, на нашу думку, фактори новизни:

– головна відмінність нового уявлення про освіту (а також і про якість) у тому, що ми розглядаємо поняття “ освіта ” як нерівнозначне навчанню, де останнє – тільки частина освіти;

– результати академічних знань стають усе менш важливими показниками якості освіти; їм на зміну приходять такі показники, як сформованість стійкої мотивації пізнання, здатність до самоосвіти, усвідомлення необхідності освіти впродовж усього життя, ступінь розвитку особистості;

– принципово новим є тлумачення терміна “якість освіти” як співвідношення мети та результату, як засобу досягнення мети за умови, що мета спрогнозована на розвиток особистості, чого не було раніше (загальновідома практика, коли цілі передбачають одне, результати дають інше, а тому їх неможливо навіть зіставити);

– за сучасним трактуванням якості освіти визначається рівень вихованості особистості;

– ніколи раніше якість освіти не оцінювали з позиції, якою ціною досягнуто ті чи інші її показники; зараз до якості освіти зараховують негативні ефекти або наслідки освіти як обов’язкової складової;

– за нового трактування якості освіти вона визначається справді якісною, якщо людина навчається й виховується на максимально можливому для неї рівні. Тож можна оцінювати роботу не тільки “елітних” закладів освіти, де навчається талановита, обдарована частина суспільства, а й закладів освіти, у яких навчаються люди з обмеженими можливостями, де основою є корекційно-розвивальне навчання;

– можна говорити про вирівнювання соціально значущих оцінок якості освіти, що дають змогу уникати суперечності між особистостями, які схильні до розумової діяльності, та тими, хто має здатність до інших видів діяльності й досягає в них значних здобутків, що приведе до рівної соціальної цінності, і тих, хто професійно займається наукою, і тих, хто керує виробництвом чи будь-якою галуззю народного господарства або професійно володіє будь-якою робочою спеціальністю;

– за нового тлумачення якості освіти пріоритетним стає виховання в освіті, що є дуже важливою умовою розвитку суспільства;

– з’являється можливість розрізняти та аналізувати показники якості освіти на різних рівнях: шкільному, вузівському, муніципальному, регіональному [4, с. 157].

Якість освіти особистості ми визначаємо як співвідношення мети та результату освітньої діяльності. Ніякі результати не можна визнавати добрими, якими б значними вони не були, якщо той, хто навчається, може досягти більшого, та ніякі результати, якими б незначними вони не були, не можна визнавати поганими, якщо вони відповідають максимальним можливостям особистості.

“Якість освіти передбачає зміну рівня освіченості учнів, раціональне використання їхнього часу, збереження здоров’я й високу самооцінку”.

“Якість і ефективність – це насамперед суспільні дисциплінарні категорії. Перша з них має філософську основу, джерело другої міститься в управлінні. У категорії якості втілюється соціальне замовлення на навчально-виховну діяльність, це свого роду суспільно необхідний ДОСТ на кінцеві результати школи”.

“Якість – та чи інша властивість, достоїнство, ступінь придатності чогонебудь”.

“Якість об’єкта виявляється в сукупності його властивостей. При цьому об’єкт не складається з властивостей, не є свого роду “пучком властивостей”, а

володіє ними:... існують не якості, а тільки речі, що володіють якостями, і при цьому нескінченно багатьма якостями” [7].

Щоб забезпечити ефективність управління, необхідно, перш за все, знати його методологічні та теоретичні основи. Отже, спробуємо з'ясувати сутність та специфіку поняття “управління”, розглянувши різні погляди щодо його визначення.

Пітер Друкер: “Управління – це особливий вид діяльності, який перетворює неорганізований натовп в ефективну, цілеспрямовану й продуктивну групу”.

В.Г. Афанасьєв: “Управління – це передусім усвідомлена діяльність людини, яка має певну мету. І не просто діяльність, а той особливий її різновид, який пов'язаний із виробленням виконання, з організацією, спрямованою на втілення виконання в життя, з регулюванням системи до відповідної до заданої мети, до підбиття підсумків діяльності, до систематичного отримання, переробки та використання інформації” [1].

Б.А. Гаєвський: “Процес управління є впорядкуванням системи”.

Філософський словник: “Управління – елемент, функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їх певної структури, підтримку діяльності, реалізацію їх програм і мети”.

Г.В. Єльнікова: “Управління – це особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління”.

Б.М. Андрушків, О.Є. Кузьмін: “Управління – це цілеспрямована дія на об'єкт з метою зміни його стану або поведінки у зв'язку зі зміною обставин”.

І.Ф. Ісаєв: “Під управлінням узагалі розуміється діяльність, спрямована на вироблення рішень, організацію, контроль, регулювання об'єкта управління відповідно до заданої мети, аналіз і підбиття підсумків на основі дострокової інформації”.

В.С. Лазарєв: “Управління – це безперервна послідовність дій, що здійснюється суб'єктом управління, у результаті яких формується і змінюється образ керованого об'єкта, встановлюються цілі спільної діяльності, визначаються способи їхнього досягнення, розподіляється робота між її учасниками та інтегруються їх зусилля” [6, с. 17].

М.Х. Мескон, Ф. Хедоурі, М. Альберт: “Управління – це процес планування, організації, мотивації й контролю, необхідний для того, щоб сформулювати та досягти цілей організації”.

В.П. Жигалов, Л.М. Шимановська: “Управління – складний соціально-економічний процес. У широкому розумінні слова він означає вплив на процеси, об'єкти, системи з метою збереження їхньої сталості або переведення з одного стану в інший згідно з поставленими цілями”.

М.М. Окса: “Управління освітою означає керувати всіма компонентами, які її формують, а саме:

– ресурсами освіти, що включають інформаційно-методичну базу, персонал, фінанси;

– безпосереднім освітнім процесом, тобто технологією навчання. Саме це найчастіше називають педагогічним менеджментом;

– правильним використанням продукту освіти;
 – кадровими питаннями. Оскільки освіта є сферою міжособистісної взаємодії. Кадри вирішують усе – не лозунг, а керівництво до дії менеджера освіти” [4, с. 40].

Філософський словник: “Під соціальним управлінням розуміють вплив на суспільство з метою його упорядкування, збереження якостей, специфіки, удосконалення та розвитку. Це необхідна властивість будь-якого суспільства, що впливає з його системної природи, суспільного характеру праці, необхідності спілкування людей у процесі праці та життя, обміну продуктами їх матеріальної та духовної діяльності”.

Є.М. Павлютенков, В.В. Крижко: “Управління – це: процес впливу на систему з метою переведення її в новий стан або для підтримки її в якомусь установленому режимі; цілеспрямована діяльність усіх суб’єктів, спрямована на забезпечення становлення, стабілізації, оптимального функціонування та розвитку школи; цілеспрямована й чітко скоординована робота вчителів і колегіальних органів школи та інших навчальних закладів, підприємств, установ і громадськості, що являють собою керівну систему з комплексного створення всіх умов, необхідних для досягнення кінцевої мети виховання й навчання школярів” [5, с. 7].

А.Л. Свенцицький: “Соціальне управління – цілеспрямований, планомірний і систематичний інформаційний вплив суб’єкта управління на його об’єкт з коригувальним урахуванням змін, що відбуваються в останньому”.

Безумовно, при оцінюванні якості освіти спочатку треба проаналізувати якість мети. Якщо цілі сформульовані неграмотно, неправильно, некоректно, то про якість не може йтися зовсім, бо під ці неправильні цілі вибиратимуться й відповідні їм неправильні методи, форми, засоби тощо, тому й результати освіти не будуть позитивними.

Якщо якість – це відношення результату до мети, то ефективність – це відношення результату до витрат. Чим більше держава витрачає коштів на освіту, тим вищою буде якість життя.

При визначенні ефективності управління освітою відношення результатів до витрат визначається не арифметичною дією, а порівнянням витрат за інших результатів. Спочатку визначають сферу, у межах якої будь-які результати вважаються оптимальними, та сферу, у межах якої всі витрати визначають припустимими або мінімально необхідними, тобто оптимальними. Оптимальними визначають витрати в тому разі, коли вони не перебільшують раніше запланованих.

Висновки. Якщо результати максимально можливі для конкретних умов або відповідають заздалегідь заданим критеріям, а витрати мінімально необхідні або не виходять за межі можливостей, то ефективність управління визначається найвищою, тобто оптимальною. Але тут треба зауважити, що йдеться не про загально мінімальні, а про мінімально необхідні витрати, тобто поріг умов, витрат, нижче від якого навіть мінімальна якість стає недосяжною. Ефективне управління завжди має на увазі мінімально необхідні витрати сил, коштів, ресурсів, а також часу, а не мінімальні витрати взагалі.

Список використаної літератури

1. Дмитренко Г.А. Цільове управління: вимірювання результативності діяльності учнів і педагогів : навч.-метод. посіб. / Г.А. Дмитренко. – К. : УПККО, 1996. – 84 с.

2. Елькін М.В. Контрольно-оцінююча діяльність в закладах освіти : навчальні матеріали для самостійної роботи студентів магістратури / М.В. Елькін, М.М. Окса. – Мелітополь : МДПУ, 2012. – 104 с.

3. Калініна Л.М. Структура і змістове наповнення автоматизованої системи управління школою / Л.М. Калініна // Стратегія управління закладами освіти : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. 7–9 груд. 2005 р. – К. ; Ніжин ; Чернігів, 2005. – С. 60–64.

4. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О.І. Мармаза. – Х. : Основа, 2004. – 240 с.

5. Окса М.М. Стратегічний менеджмент в освіті : навч. посіб. / М.М. Окса. – Мелітополь : МДПУ, 2007. – 178 с.

6. Павлютенков Є.М. Основи управління школою / Є.М. Павлютенков, В.В. Крижко. – Х. : Вид. група “Основа”, 2006. – 176 с. – (Б-ка журн. “Управління школою”. – Вип. 1 (37)).

7. Смолюк А.А. Директор-менеджер / А.А. Смолюк. – Рига, 1997. – 92 с.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2013.

Элькин М.В. Проблема качества в управлении учебными заведениями

В статье обоснованы проблемы качества образования в управлении общеобразовательными учебными заведениями, выделены факторы новизны в управлении качеством.

Ключевые слова: *качество образования, управление, эффективность управления.*

Elkin M. Quality problem in the management of educational institutions

In the article the problem of the quality of education in the management of schools of general education, highlighted the novelty factor in quality management.

Key words: *quality of education, administration, management efficiency.*